JANIS BALTVILKS

ZEME, MAIZES DEVĒJIŅA

SHOUT
SHARE
IT

Annotation

Jānis Baltvilks
Zeme - maizes devējiņa
Rīga «Liesma» 1984

Maizi nedrīkst urbināt ar pirkstiem, jo tad izbada Laimai acis.

Ja maizi nosviež zemē, tad tās drīz pietrūks.

Ja maize nokrīt zemē, tad tā jāpaceļ un jānobučo.

-
- IESTIPRINĀTIES
- KO TAS NOZĪMĒ —KOPT ZEMI
- KĀ AUDZĒ MAIZI
- TUPENĪŠI, RACENĪŠI
- KO VĒL DOD ZEME
- KO NOZĪME SKAISTI STRĀDĀT
- SATURS

Jānis Baltvilks
Zeme - maizes devējiņa
Sērija «Gribu Visu Zināt»

.

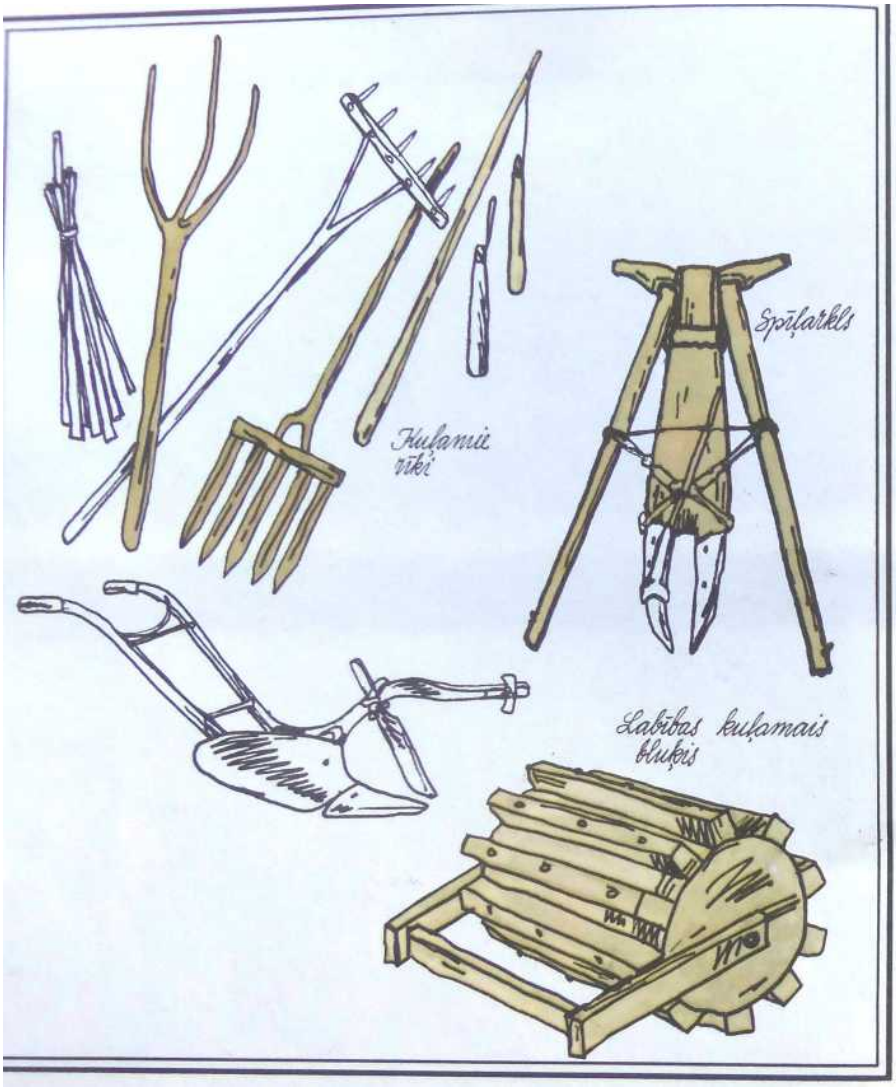
Kultamie rīki
Spūlārkls
Labības kultamais bluķis

.

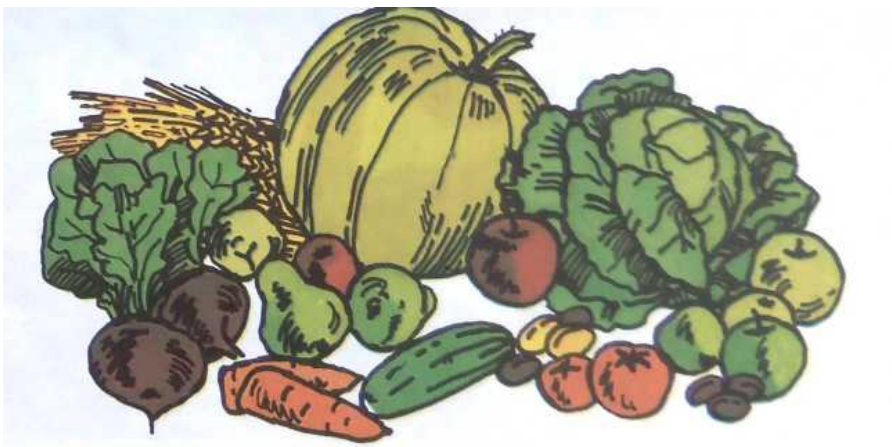

IESTIPRINĀTIES

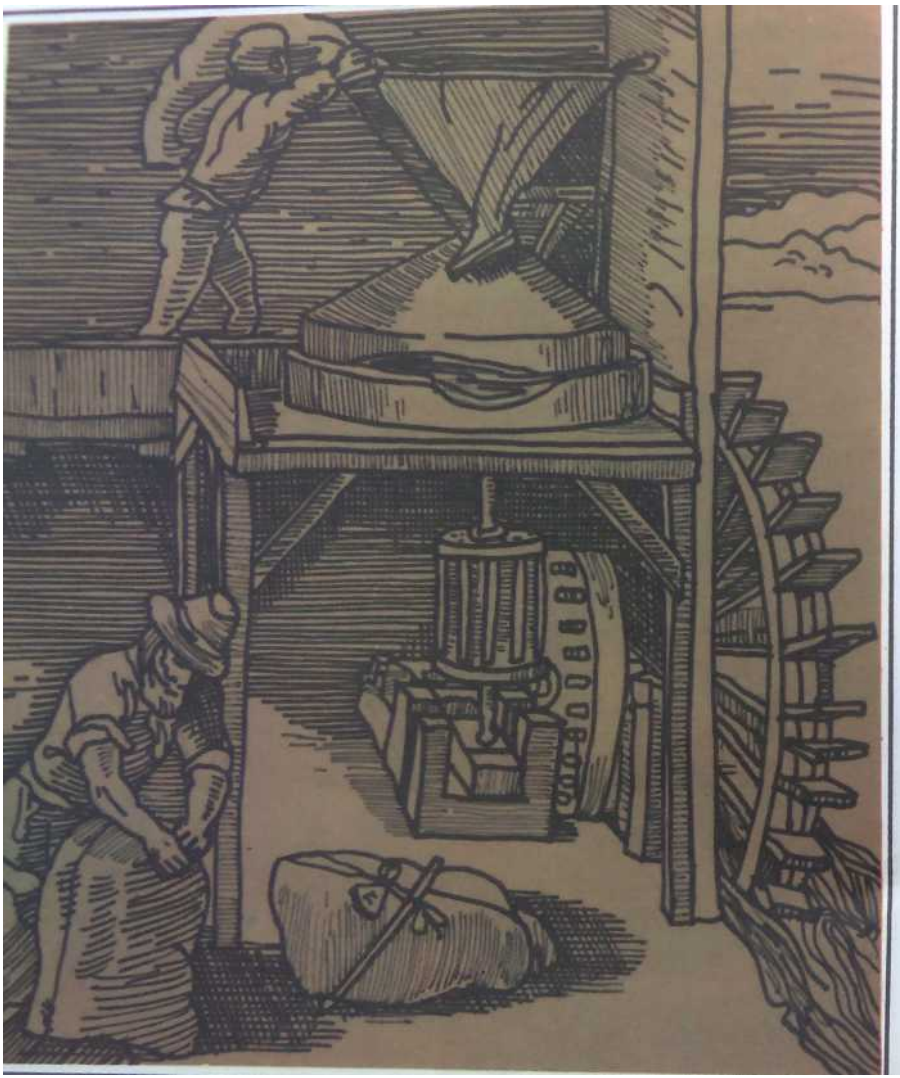

.

Ceļa malā viļņojas rudzu lauks. Tuvojas pļaujas laiks. Smagas vārpas šūpojas vējā. Skaisti. Maizīte aug.

Maizīte. Maize vajadzīga mums visiem — gan tiem, kas paši kopj zemi, gan tiem, kas ceļ mājas un tiltus, izgatavo mašīnas, šuj apģērbus, audzina bērnus, raksta grāmatas, brauc jūrā, ārstē slimos.

Mēs, protams, nedzīvojam tāpēc, lai ēstu. Un tomēr, lai mēs varētu dzīvot un veikt katrs savu darbu, mums visiem ir jāpaēd. Bez pārtikas neiztikt.

Bet kāpēc īsti mums jāēd? Varbūt tikai tāpēc, ka tas ir patīkami? Tikai tāpēc, ka garšo?

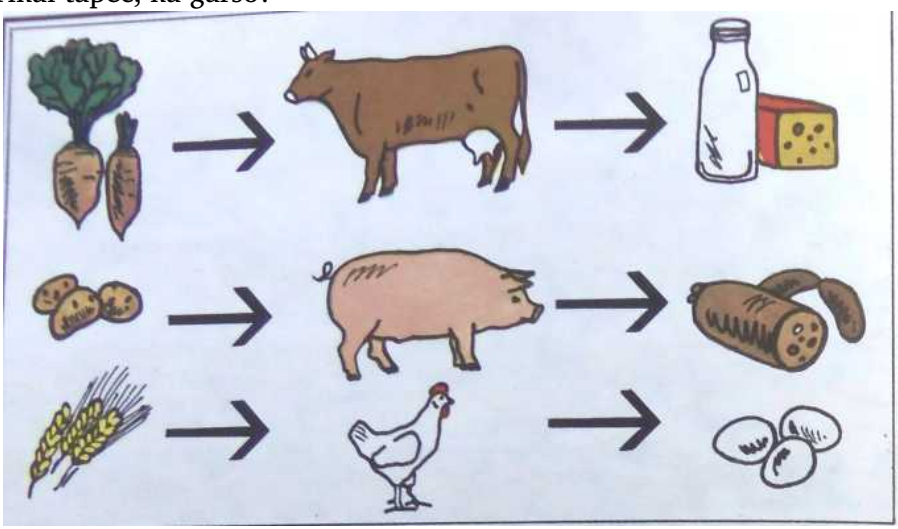

.

Protams, tā tas nav. Ar pārtiku mēs uzņemam sevī vielas, no kurām tiek «būvēts» mūsu ķermenis. Lai bērns varētu augt, ir nepieciešami «būvmateriāli». Un arī tad, kad cilvēks ir jau pieaudzis, viņam arvien vēl vajadzīgi «būvmateriāli» sava ķermeņa «remontam».

Tāpat pārtika dod mums spēku un siltumu.

Vai jūs, piemēram, zināt, kāpēc ziemā dažkārt nosalst putni? Tāpēc, ka viņi nevar atrast pietiekami daudz barības. Labi paēdis putns nenosalst pat visbargākajā salā, jo barība visu laiku piegādā putnam siltumu.

«Iestiprināsimies!» — tā mēs dažkārt sakām. Tas nozīmē — paēdīsim.

Pamēģināsim atcerēties, kas mums šorīt brokastīs bija uz galda!

Noteikti bija maize. Droši vien bija arī piens un sviests, olas un gaļa. Liekas, ēdām arī ābolus.

Maizi cep no samaltiem labības graudiem. Āboli izaug ābelēs. Tātad šos pārtikas līdzekļus esam ieguvuši no augiem. Tas nu ir pilnīgi skaidrs.

Piens, sviests, olas, gaļa — no dzīvniekiem iegūti pārtikas produkti. Bet ar ko baro govis, vistas, cūkas? Govis — ar zāli vai sienu, ar lopbarības bietēm. Vistas — ar graudiem. Cūkas— ar kartupeļiem. Kā redzat—ne pienu,

ne sviestu, ne olas, ne gaļu nevaram iegūt bez augiem. Augi ir tie, kas mūs pabaro.

Bet augi paši? No kā tie pārtiek? Ko augi «ēd»? No kā tie savu

ķermeni «būvē»?

Jautājums vietā.

Jā, arī augi «ēd». No zemes ar saknēm tie uzsūc ūdeni, kurā ir izšķīduši dažādi sāļi — augu barības vielas. Ar lapām augi uztver no gaisa ogļskābo gāzi. Kad augu lapas silda un apgaismo saule, tad augos no šīm nedzīvajām vielām veidojas dzīvas vielas. Zinātnieki saka, augu zaļajās lapās noris fotosintēze.

Tātad augi «ēd» nedzīvo un pārvērš to dzīvajā. Ne dzīvnieki, ne cilvēki no nedzīvām vielām pārtikt nespēj. Ja uz Zemes nebūtu augu, kas apgādā dzīvniekus un cilvēkus ar barību, tad nebūtu arī dzīvnieku un cilvēku. Mūsu dzīve bez augiem nemaz nav iedomājama.

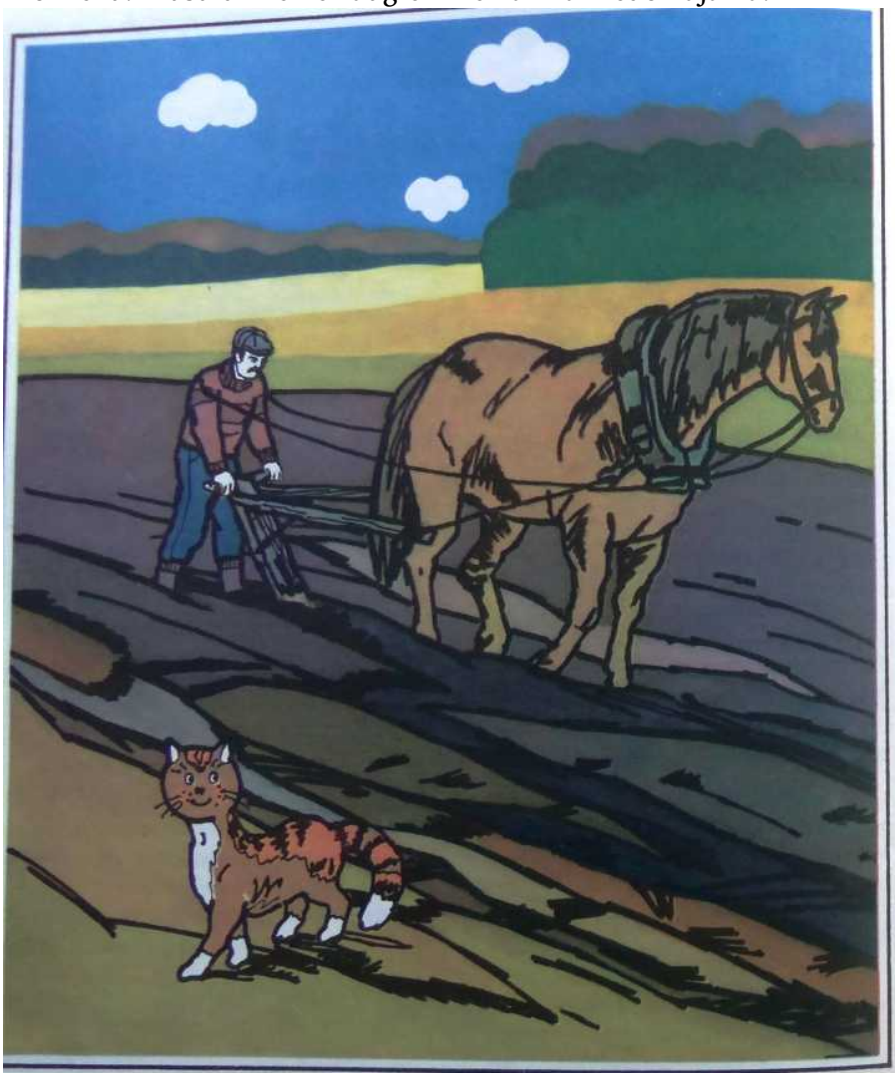

.

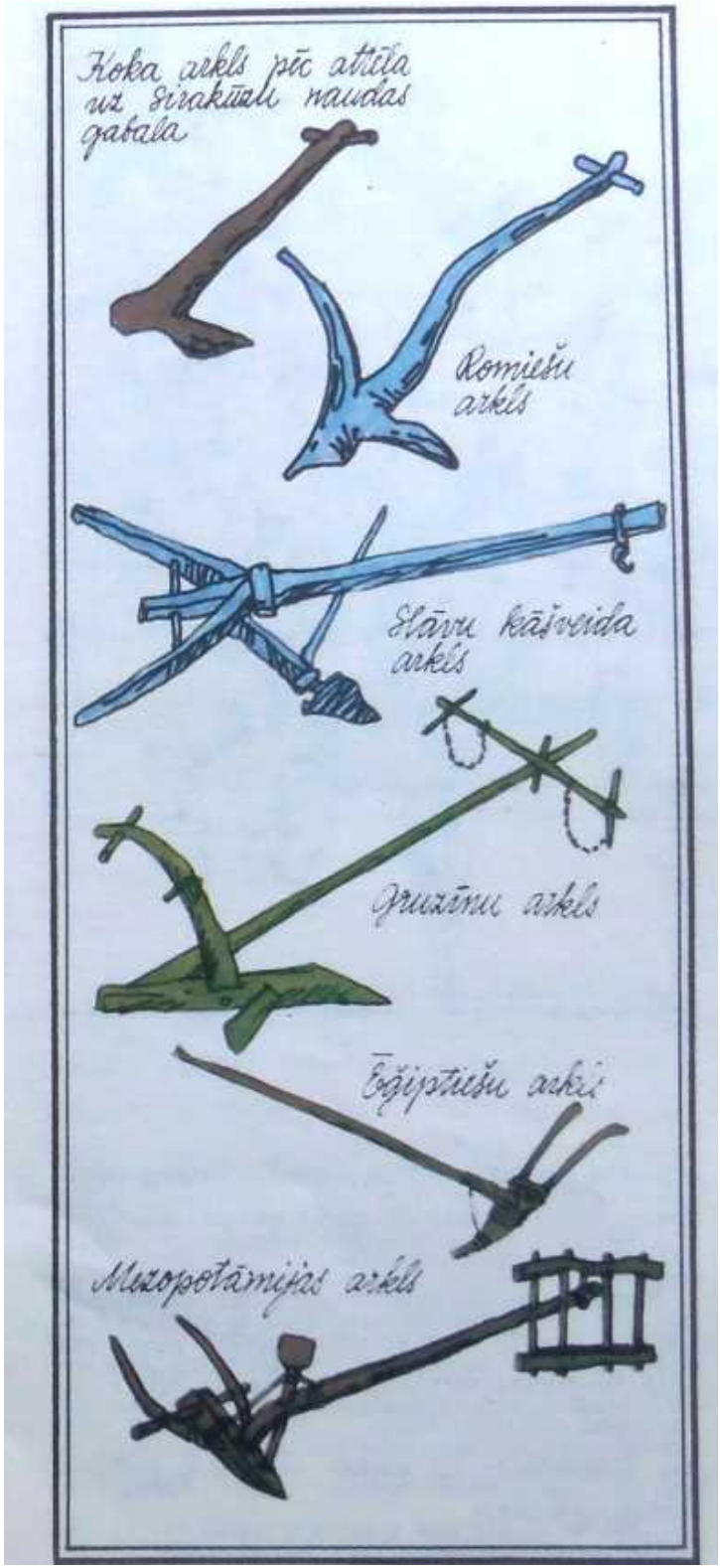
Koka arkls pēc attēla uz sirakūzu naudas gabala
Romiešu arkls
Slāvu kāšveida arkls
Gruzīnu arkls
Ēģiptiešu arkls
Mezopotāmijas arkls

KO TAS NOZĪMĒ —KOPT ZEMI

iensenos laikos, kad cilvēki dzīvoja alās un caru būdās, viņi pārtiku ieguva, medījot, zvejojot un vācot savvaļas augu saknes un augļus, rad cilvēku uz Zemes bija maz, bet zvēru — pilni meži un zivju — pilni ūdeņi. Taču pamazām, ritot gadu simtiem un tūkstošiem, cilvēku kļuva arvien vairāk, zvēru un zivju palika arvien mazāk. Arvien grūtāk cilvēkiem nācās sagādāt iztiku.

Ja medībās vai zvejā neveicās, viņi cieta badu. Tāpēc, lai iegūtu vairāk pārtikas produktu, cilvēki savu mājokļu tuvumā sāka iekopt lauciņus un audzēt tajos dažādus ēdamus augus.

Seno zemkopju pirmie darbarīki bija uzasinātas koka nūjas, koka, kaula un akmens kapļi. Tikai vēlāk, kad cilvēki iemācījās iegūt un apstrādāt dzelzi, zemes kopšanā sāka lietot dzelzs darbarīkus.

Līdzās zemkopībai veidojās arī lopkopība, cilvēki pieradināja un turēja savās apmetnēs dažādus dzīvniekus. Kad arklus un ecēšas vairs nevilka cilvēki paši, bet zirgi vai vērši, apstrādājamos laukus varēja paplašināt. Arī mājdzīvnieku mēsli noderēja zemkopībā, tajos ir daudz augu barības vielu. Kad tīrumus sāka mēslot, varēja izaudzēt lielākas ražas.

Ļoti ilgu laiku zirgi un vērši bija neaizstājami zemkopju palīgi. Traktorus izgudroja un lauksaimniecībā sāka izmantot pavisam nesen, tikai mūsu gadsimtā. Bet daudzās pasaules valstīs arī tagad arklus velk zirgi un citi mājdzīvnieki vai, tāpat kā sensenos laikos, zemi uzirdina ar kapļiem.

Pamazām cilvēki ne tikai iemācījušies labāk kopt zemi, bet arī uzlabojuši kopjamos augus jeb kultūraugus.

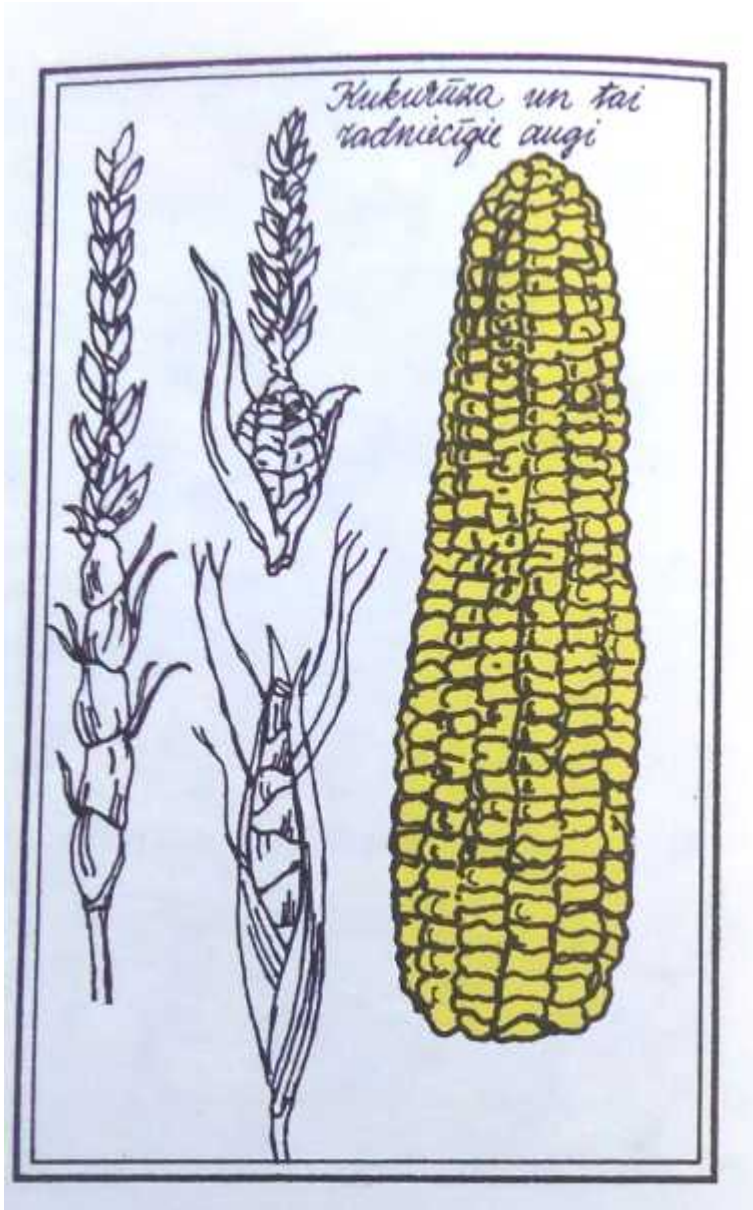
Kukurūza un tai
radniecīgie augi

«Kā gan iespējams uzlabot augus?» jūs vare tu jautāt. Paņēmieni ir dažādi. Pastāstīšu tikai par vienu no tiem, par izlasi. Tas ir jau senatne lietots augu uzlabošanas veids. Tieši ar izlasi no savvaļas augiem izveidoti pirmie kultūraugi. Pamēģināsim iztēloties, kā tas varēja notikt.

Pirms tūkstošiem gadu kādā tālā dienvidu zemē liela ezera krastā cilvēki bija ierīkojusi apmetni. Ezerā viņi zvejoja zivis. Ja veicas, visi bija paēduši. Taču nu jau vairākas dienas pēc kārtas zivis neķērās.

Pievakarē sapīkušie zvejnieki tukšām rokām gar ezera krastu atgriezās mājās. Ezermalā auga dažādas zāles, arī tādas — ar gariem, asiem akotiem. Viens no vīriem pieliecās un norāva dažas akotainās vārpiņas, sagumzīja tās pirkstos, un viņam saujā ieripoja vairāki graudiņi. Tos viņš iemeta mutē. «Tīri laba garša,» vīrs noteica. Zvejnieki apstājās un sāka plūkt vārpas, katrs savāca pa krietnam klēpim.

Ļaudis saprata, ka mieži (tā viņi sauca šo zāli ar akotainajām vārpām) var noderēt pārtikai. Ja nav nekā cita, ko ēst, var grauzt miežu graudus. Vairākas dienas apmetnes iedzīvotāji staigāja gar ezermalu, meklēja miežus un plūca to vārpas.

Lai nākamajā gadā miežu būtu vairāk, daļu no savāktajiem graudiem viņi blakus savām būdiņām iesēja zemē.

Pēc dažiem gadiem bija iekopti jau palieli lauciņi. Vasaras beigās ievāca kārtējo ražu. «2ēl tikai,» ļaudis runāja, «ka šie graudiņi ir tik mazi.»

Graudiņi tiešām bija sīki, tomēr starp tiem atgadījās arī dažs labs lielāks. Tad reiz kāda sieviete ieteicās: «Bērni parasti ir līdzīgi vecākiem. Varbūt nākamā gada sēklai vajadzētu izlasīt lielākos graudus?»

Kopš tās reizes sējai ik gadu tika izlasīti paši lielākie graudi. Kad vairākas cilvēku paaudzes bija šo darbu turpinājušas, skaidri kļuva saredzama atšķirība starp sīkajiem savvaļas miežu graudiņiem un daudz lielākiem kultūras miežu graudiem.

Un tagad atgriezīsimies mūsdienās!

Kultūraugu uzlabošana visu laiku tiek turpināta. Cilvēkus, kuri ar to nodarbojas, sauc par selekcionāriem. Viņi cenšas izaudzēt tādas kultūraugu šķirnes, kuras dotu pēc iespējas lielākas ražas, bet tajā pašā laikā būtu izturīgas pret slimībām. (Arī augi slimo. Protams, ar savām — augu slimībām.) Svarīgas ir arī vēl citas augu īpašības. Labi, ja miežiem, rudziem vai kviešiem ir lielas vārpas. Bet ja tās aug uz tieviem, neizturīgiem stiebriem? Vējš un lietus tās sagāzīs veldrē — pielieks pie zemes. Tas nozīmē, ka vārpas nevarēs nopļaut, ražu nevarēs ievākt. Tāpēc nepieciešams izaudzēt arī jaunas, veldres izturīgas šķirnes — labību ar stingriem stiebriem. Nepieciešams izaudzēt šķirnes, kuras labi pārciestu kā sausumu, tā slapjumu, šķirnes, kuras būtu izturīgas pret kaitēkļiem, slimībām un nezālēm.

Selekcionāru darbam nav gala. Arvien varam vēlēties ko labāku par to, kas mums jau ir.

Mēģināsim nu īsi pateikt, ko tas nozīmē kopt zemi.

Tas nozīmē — rūpēties par kultūraugiem, sagādāt tiem pēc iespējas labākus augšanas apstākļus, uzlabot kultūraugu īpašības. Tātad — strādāt, lai izaudzētu pēc iespējas lielākas ražas, lai iegūtu no zemes to, ko zeme spēj mums dot.

KĀ AUDZĒ MAIZI

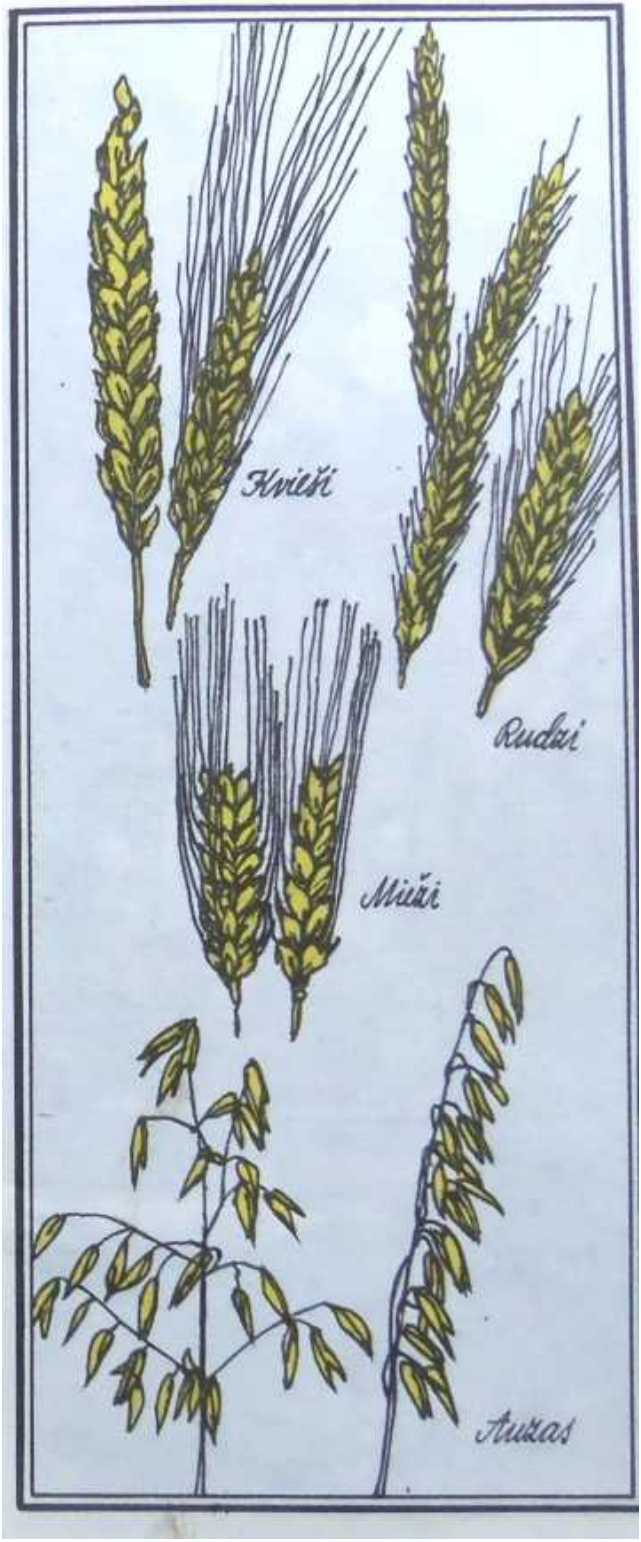
Kviečiai
Rugiai
Miežiai
Avižos

Cilvēki audzē dažādus kultūraugus. Taču vislielākā nozīme ir graudaugiem, labībām. Visvecākie kultūraugi ir mieži. Senajā Ēģiptē tie audzēti jau pirms daudziem tūkstošiem gadu. Tagad pasaulē visvairāk zemes tiek apsēts ar kviešiem.

Kviešus audzē arī Latvijas zemkopji, it īpaši— auglīgajos Zemgales tīrumos. Tomēr vairāk par kviešiem pie mums sēj rudzus, jo tie ir pieticīgāki un izturīgāki, labāk pārcieš mūsu vēsās vasaras un aukstās ziemas. Zinātnieki, pētot senlatviešu pilskalnus, ir noskaidrojuši, ka arī pirms tūkstoš gadiem Latvijā visvairāk ir audzēti rudzi.

Bez rudziem un kviešiem pie mums audzē vēl divas labības — miežus un auzas.

Rudzi, kvieši, mieži, auzas. Kas visiem šiem augiem kopīgs?

No šiem augiem mēs iegūstam graudus.

Rudzus un kviešus dēvē par maizes labībām. No rupji maltiem rudzu miltiem cep rupjmaizi, no smalki maltiem jeb bīdelētiem rudzu miltiem — saldskābmaizi. No rupji maltiem kviešu miltiem cep karašu, bet no bīdelētiem kviešu miltiem — baltmaizi, dažādas smalkmaizītes un cepumus. Mājās no smalkajiem kviešu miltiem cep pīrādziņus un pankūkas, gatavo klimpas. No šiem pašiem miltiem ir pagatavoti makaroni. Bet kas īsti ir manna? Sīki kviešu putraimiņi.

Runājot par dažādām maizēm, jāteic, ka vērtīgāka ir no rupjiem miltiem cepta maize. Graudus bīdelējot, no tiem tiek atdalīti apvalki, kuros ir vairākas cilvēka uzturam ļoti noderīgas barības vielas.

Miežus un auzas pieņemts dēvēt par lopbarības labībām. Taču ne jau visus miežu un auzu graudus izbaro mājdzīvniekiem. Arī mēs ēdam miežu putraimu biezputru, ēdienus, kas gatavoti no auzu pārslām. Sevišķi garšīgi ir cepumi — gan no auzu pārslām, gan no auzu miltiem.

Tātad maļam graudus un cepam maizi.

Bet kas tie graudi īsti ir?

Graudi ir labības sēklas. No katra zemē iesēta grauda izaug kādas divas vai trīs vārpas ar jauniem graudiem.

Paskatīsimies, kā tas notiek — ko dara grauds, kad to iesēj zemē. Taču vispirms .. .

Vispirms jāsagatavo zeme sējai. Jānomēsio, jāuzar un jānoecē tīrums.

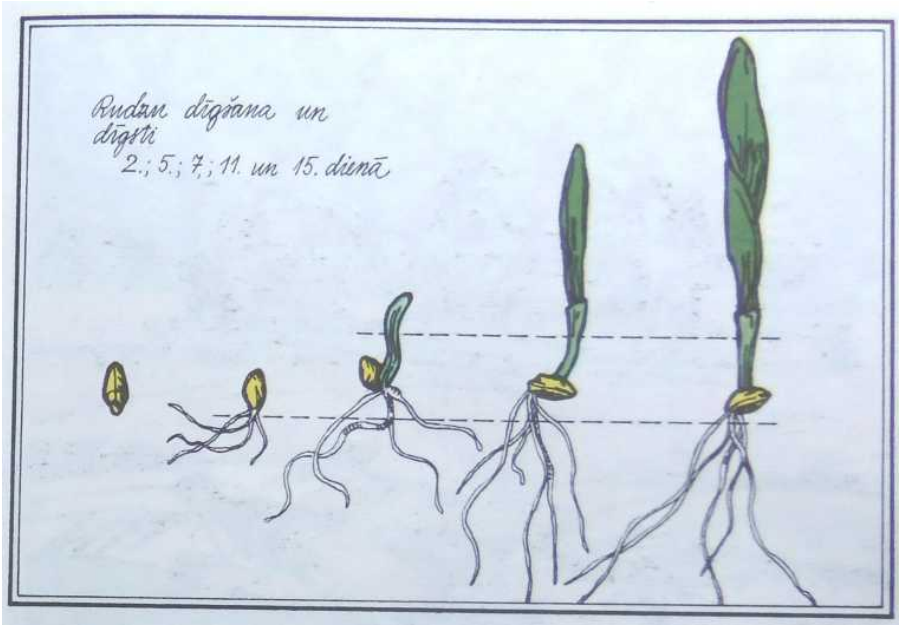

Arot zemi uzirdina, iestrādā tajā mēslus, apvērš nezāles. Ecējot sasmalcina lielās zemes pikas, nolīdzina zemi, izrausta nezāļu saknes.

Kad traktoristi zemi sastrādājuši, var sēt. Bet kad tas jādara?

Pavasarī! Pavasaris taču ir sējas laiks. Kas tur daudz ko gudrot!

Tomēr ar labības sēju ir citādāk nekā ar pārējo kultūraugu sēju. Ir vasaras labības, un ir ziemas labības: vasarāji un ziemāji.

Vasarājus tiešām sēj pavasarī. Bet ziemājus sēj rudenī.

Latvijā audzē gan ziemas, gan vasaras kviešus. Bet rudzi pie mums ir tikai ziemāji, auzas ir tikai vasarāji. Arī ziemas mieži pie mums labi neaug, tāpēc sēj gandrīz vienīgi vasaras miežus.

Kad nu graudi ar traktoru vilktām sējmašīnām pareizā laikā iesēti zemē, tie uzsūc no zemes ūdeni, piebriest un sāk dīgt. Dīgšanai vajadzīgs arī gaiss un siltums, šaurajās spraugās starp zemes piciņām gaisa ir pietiekami daudz. Siltums nāk no saules.

Katrā graudā ir mazs dīglītis un arī barības

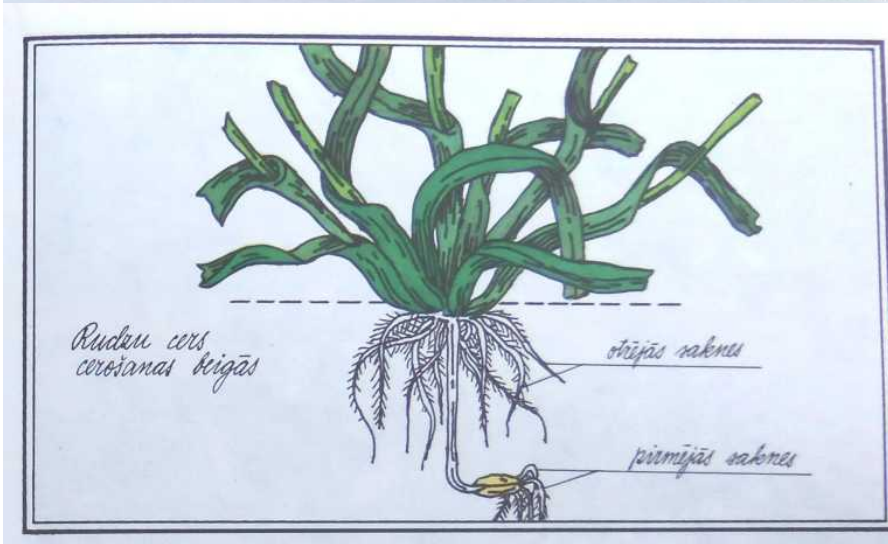

vielas. No tām dīgstošais grauds izveido pirmās saknītes un asnu.

Pa to laiku, kamēr grauds dīgst, zemes virsējā kārtā var rasties cieta garoza un uzzelt nezāles. Tāpēc tīrumu kādu laiku pēc sējas atkal noecē.

Kad saknītes sāk uzsūkt barības vielas no zemes, labības asns aug straujāk un parādās zemes virspusē.

Saknes turpina augt un pieņemas spēkā. Divu centimetru dziļumā zem zemes jaunais labības

augs sazarojas. Veidojas vairāki stiebri. So labības sazarošanos

sauc par cerošanu.

Vasarājiem tūlīt pēc cerošanas stiebri ātri aug garumā — sākas stiebrošana. Bet ziemāji pēc cerošanas pārstāj augt, jo ir jau vēls rudens, laiks kļuvis auksts, tuvojas ziema. Tāpēc ziemāji stiebro tikai pavasarī, pēc garā ziemas «miega».

Līdzko stiebri izauguši, sākas plaukšana: katra rudzu, kviešu un miežu stiebra galā veidojas vārpa, katra auzu stiebra galā — skara.

Pēc tam nāk ziedēšana, un tad vārpās un skarās sāk veidoties graudi.

Sākumā labības graudi ir mīksti, pienaini. Vēlāk tie kļūst dzelteni un arvien cietāki.

Vasaras beigās, kad graudi nogatavojušies, zemkopjiem sākas grūts un atbildīgs darbs — labības pļauja. Labība jānovāc ātri, lai graudi nepārgatavotos un neizbirtu zemē. Taču bieži šo darbu traucē lietus. Slapju labību nevar pļaut. Tāpēc, ja vien laiks piemērots, jāsteidzas. Cilvēki strādā ne tikai darbdienās, bet arī sestdienās un svētdienās. Dažreiz pļauj pat naktīs. Nevar taču ļaut maizītei izbirt un aiziet postā!

Senajos laikos labību pļāva ar sirpjiem un izkaptīm. Nopļauto labību saveda rijās un kūla

ar spriguļiem. Vēlāk pļāva ar zirgu vilktām pļaujmašīnām un kūla ar kuļmašīnām.

Labības kombaini, ar kuriem zemkopji strādā tagad, ir pavisam jauns izgudrojums. Pirmie kombaini mūsu laukos parādījās tikai pirms dažiem gadu desmitiem. Kombaini, kā jau zināt, labību ne tikai nopļauj, bet tūlīt arī izkuļ.

Izkultos graudus no lauka ar mašīnām ved uz kalti. Tur tos tīra, žāvē un šķiro.

Paši labākie graudi jāatstāj sēklai. Pašus sīkākos izbaro lopiem. Bet lielākā daļa graudu nonāk dzirnavās un tiek samalti miltos.*

Ceptuves saņem miltus un nogādā veikalos smaržīgus maizes klaipus.

Garš ir ceļš no sēklas graudiem līdz maizei.

TUPENĪŠI, RACENĪŠI

.

Gandrīz katru dienu mūsu galdā ir ne tikai maize, bet arī

kartupeļi. Liekas, tā bijis vienmēr.

Taču pirms pieciem simtiem gadu kartupeļus pazina un audzēja vienīgi indiāņi Dienvidamerikā. Ir saglabājušās ziņas, ka pirmos kartupeļus no turienes uz Eiropu atveduši spāņu karotāji un jūrasbraucēji 1565. gadā.

Sākumā ļaudis Eiropā nezināja, kā īsti ar šiem aizjūras augiem apieties. Reizēm mēģināja ēst kartupeļu negaršīgos augļus, nevis pazemes bumbuļus. Ilgu laiku kartupeļus gandrīz neviens negribēja audzēt. Pagāja vairāki gadu simti, līdz dažādu Eiropas zemju iedzīvotāji pamazām vien kartupeļus iecienīja, iemācījās tos kopt un gatavot no tiem garšīgus ēdienus.

īru izceļotāji, kas pārcēlās uz dzīvi Ziemeļamerikā, 1719. gadā paņēma līdzi no Eiropas kartupeļus un ieviesa tos savā jaunajā dzīvesvietā. Tagad kartupeļus audzē visās pasaules daļās.

Latvijā pirmo kartupeļu maisu ievedis Kurzemes valdnieks hercogs Jēkabs 1673. gadā. Kops 1850. gada kartupeļus pie mums audzē lielā daudzumā.

Noskaidrosim, kā to dara.

Vispirms, protams, atkal jāsagatavo zeme. Jāizved uz tīrumu mēsli, tīrums jāapar, kārtīgi jānoecē.

Daudzi no jums paši ir stādījuši kartupeļus piemājas lauciņos. Zina, ka kartupeļus stāda pavasarī, līdzko zeme mazliet apžuvusi un iesilusi. Zina arī, ka pirms stādīšanas laukā ar zirga vilktu spīļarklu izdzen vagas. Bet, kad kartupeļi vagu starpās ir salikti, tos apar — apber ar zemi. Tagad, kad zirgu pie mums palicis maz, bieži vien arī piemājas lauciņos vagas dzen ar traktoru vilktiem arkliem.

Lielajos kopsaimniecību tīrumos kartupeļus stāda ar mašīnām. Traktoram piekabināta kartupeļu stādāmā mašīna apstāda vienā braucienā vairākas vagas uzreiz.

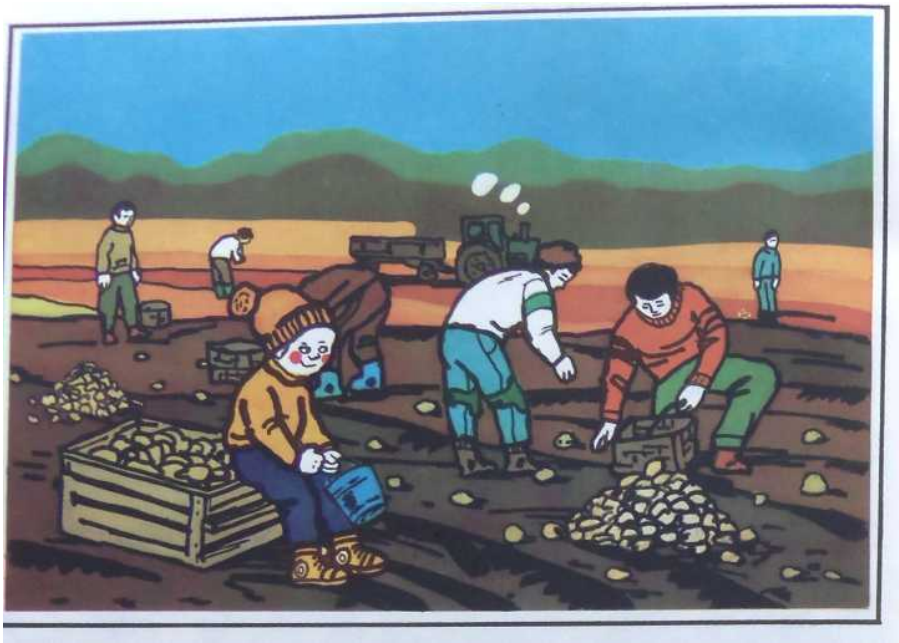

.

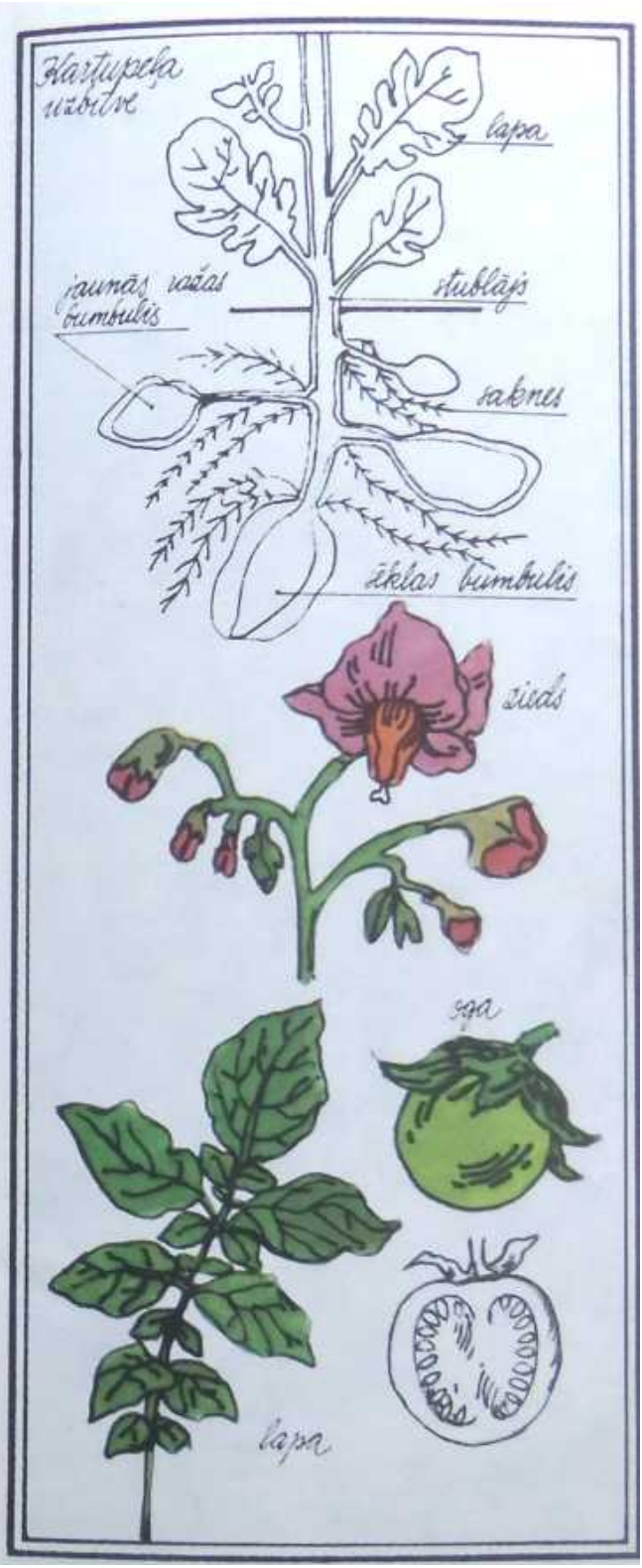
Kartupeļa
uzbūve
lapa
stublājs
jaunās vaļas
bumbulis
saknes
ziedi
auga
lapa

Un tagad jautājums: kāpēc nesakām «kartupeļus sēj», bet gan — «kartupeļus stāda»? Vai esat par to kādreiz padomājuši? Labību, piemēram, sēj. Arī burkānus sēj, zirņus sēj, dilles sēj. Bet kartupeļus nesēj. Kartupeļus stāda.

Tāpēc, ka kartupeļus nepavairo ar sēklām, bet gan ar bumbuļiem. Varētu jau iesēt zemē arī sēkliņas, kas ienākas kartupeļu lakstu galos pēc noziedēšanas. Taču no sēkliņām izaug tik sīki kartupelīši, ka nekādu ražu ievākt nav iespējams. Kartupeļu bumbulis — tas, ko mēs

saucam par kartupeli, — ir nevis sēkla, bet gan pazemes stublāja paresninājums.

Kad kartupeļi ir iestādīti zemē, tad no pumpuriem, kurus sauc arī par kartupeļu acīm, sāk augt asni un saknes. Kamēr asni vēl nav izlīduši virs zemes, tīrumu noecē, lai iznīcinātu nezāles un uzirdinātu zemes virsējo kārtu. Bet, kad virs zemes parādās pirmās lapas, tīrumu vago.

Vagot kartupeļus pavasarī un vasaras sākumā vajag vairākas reizes. Vagojot arkla lemeši izplēš no vagu starpām nezāles un pierauš

pie kartupeļu lakstiem klāt zemi — tos aprušina.

Ne velti kartupeļus, tāpat kā bietes un dažus citus kultūraugus, dēvē par rušināmaugiem. Šāda aprušināšana ir ļoti noderīga. Jo vairāk kartupeļus aprauš ar zemi, jo sazarotāki un spēcīgāki aug kartupeļu pazemes stublāji. Bet, jo sazarotāki un spēcīgāki ir pazemes stublāji, jo vairāk un lielāki bumbuļi pie tiem izaug.

Vasaras vidū kartupeļi zied gan baltiem, gan sārtiem, gan zilganiem ziediem, šajā laikā laksti ir jau izauguši tik lieli, ka vagot kartupeļus vairs nevar, jo lakstus nedrīkst aplauzīt.

Vasaras otrajā pusē kartupeļi var saslimt ar lakstu puvi. Lai tas nenotiktu, kartupeļu lakstus apmiglo ar īpašu vielu — Bordo šķidrumu.

Pats grūtākais darbs kartupeļu audzētājiem, tāpat kā labības audzētājiem, ir rudenī, kad sākas ražas novākšana. Tagad gan lielāko daļu kartupeļu kopsaimniecību laukos norok ar kartupeļu kombainiem. Taču, ja ilgstoši līst, zemākās vietās ar kombainiem nevar strādāt, tie iestieg dubļos. Bet septembrī un oktobrī pie mums lietus līst bieži. Tad nu nākas vilkt kājās gumijas zābakus un kartupeļus lasīt ar rokām. Jo kartupeļus, tāpat kā labību, tāpat kā jebkuru citu cilvēka izaudzētu ražu, nedrīkst zemē atstāt. Tie mums ir ļoti vajadzīgi.

Novāktos kartupeļus šķiro. Sīkos un iebojātos bumbuļus izbaro lopiem. Lielos un veselos kartupeļus nogādā veikalos un tirgos, uzglabā noliktavās, pagrabos vai stirpās. Tos ēdam mēs paši, tie būs vajadzīgi arī nākamajā pavasarī stādīšanai. Daļu no ievāktās kartupeļu ražas aizved uz rūpnīcām, kur no tiem iegūst cieti jeb kartupeļu miltus, sīrupu, spirtu un citus izstrādājumus.

KO VĒL DOD ZEME

.

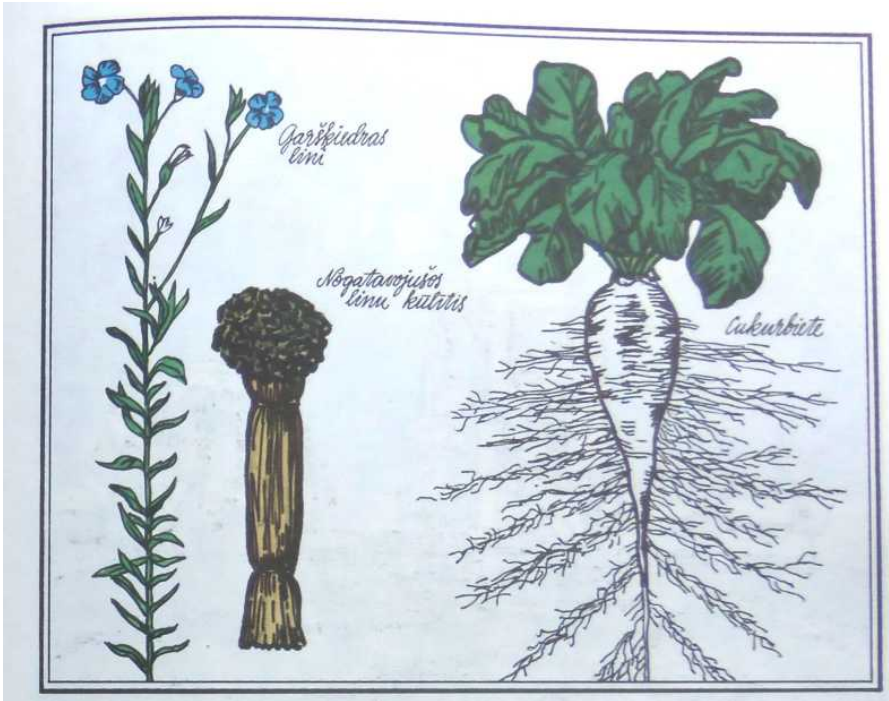

Jau noskaidrojām, ka zemkopji tīrumos audzē labību un kartupeļus. Ko vēl?

Cukurbietes un linus. Šos augus dēvē par tehniskajiem augiem, jo tos pēc novākšanas ved uz fabrikām pārstrādāt.

Ko fabrikā iegūst no cukurbietēm, tas laikam visiem skaidrs. Protams, cukuru. Bet ko iegūst no liniem?

No linu stiebriem iegūst linu diegus, no tiem auž audumus. No linu audumiem izgatavo palagus un galdautus, šuj kreklus un blūzes. No linu sēklām iegūst linu eļļu. To lieto ārstniecībā, izmanto krāsu un laku gatavošanai.

Vēl tīrumos audzē lopbarības bietes un āboliņu. Tos sauc par lopbarības augiem, ar tiem baro mājdzīvniekus.

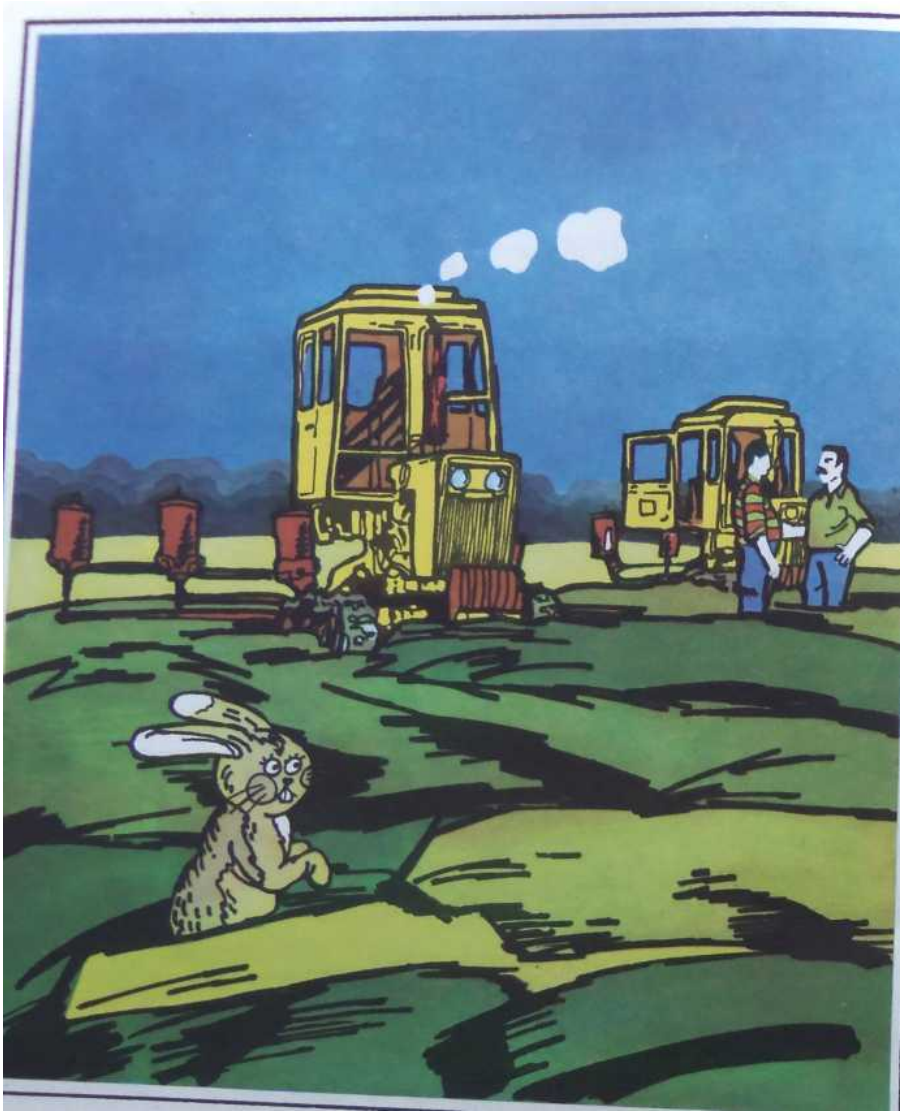

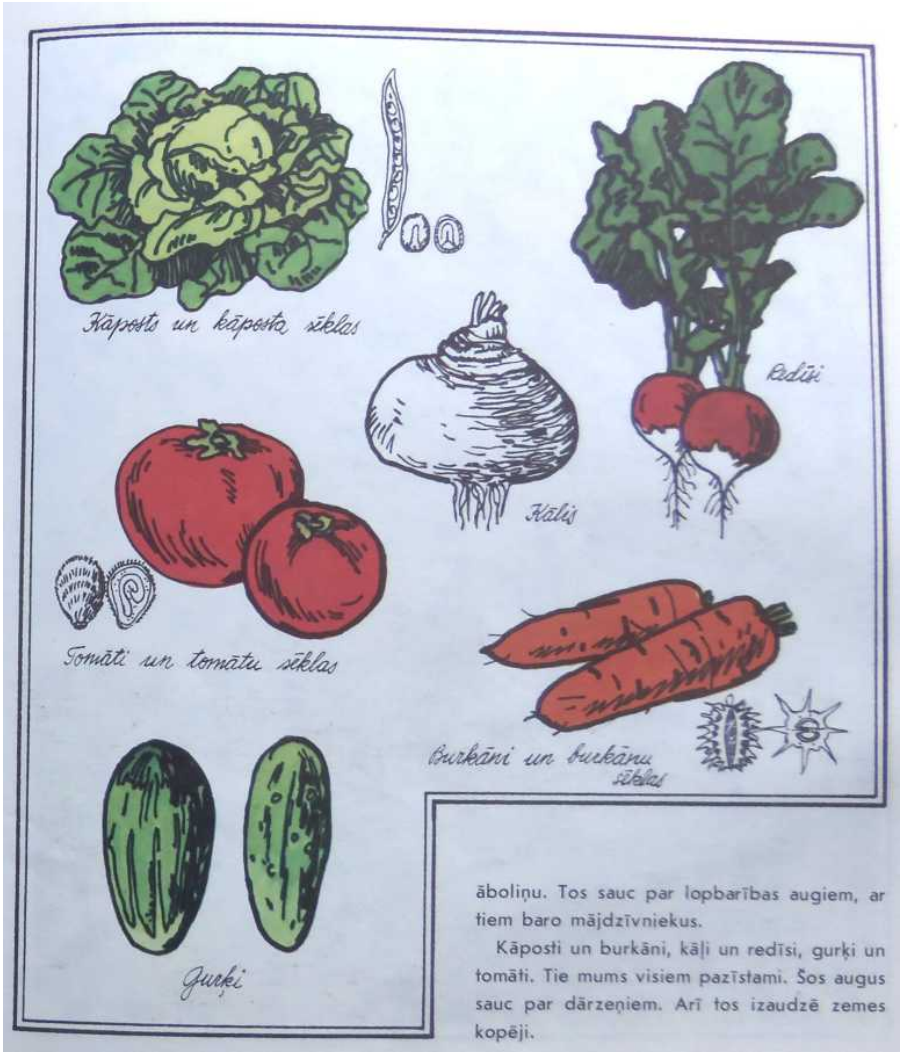
Kāposts un kāpostu sēklas
Redīsi
Kāļi
Tomāti un tomātu sēklas
Burkāni un burkānu sēklas
Gurķi
āboliņu. Tos sauc par lopbarības augiem, ar tiem baro mājdzīvniekus.
Kāposti un burkāni, kāļi un redīsi, gurķi un tomāti. Tie mums visiem pazīstami. Šos augus sauc par dārzeņiem. Arī tos izaudzē zemes kopēji.

Kāposti un burkāni, kāļi un redīsi, gurķi un tomāti. Tie mums visiem pazīstami. 5os augus sauc par dārzeņiem. Arī tos izaudzē zemes kopēji.

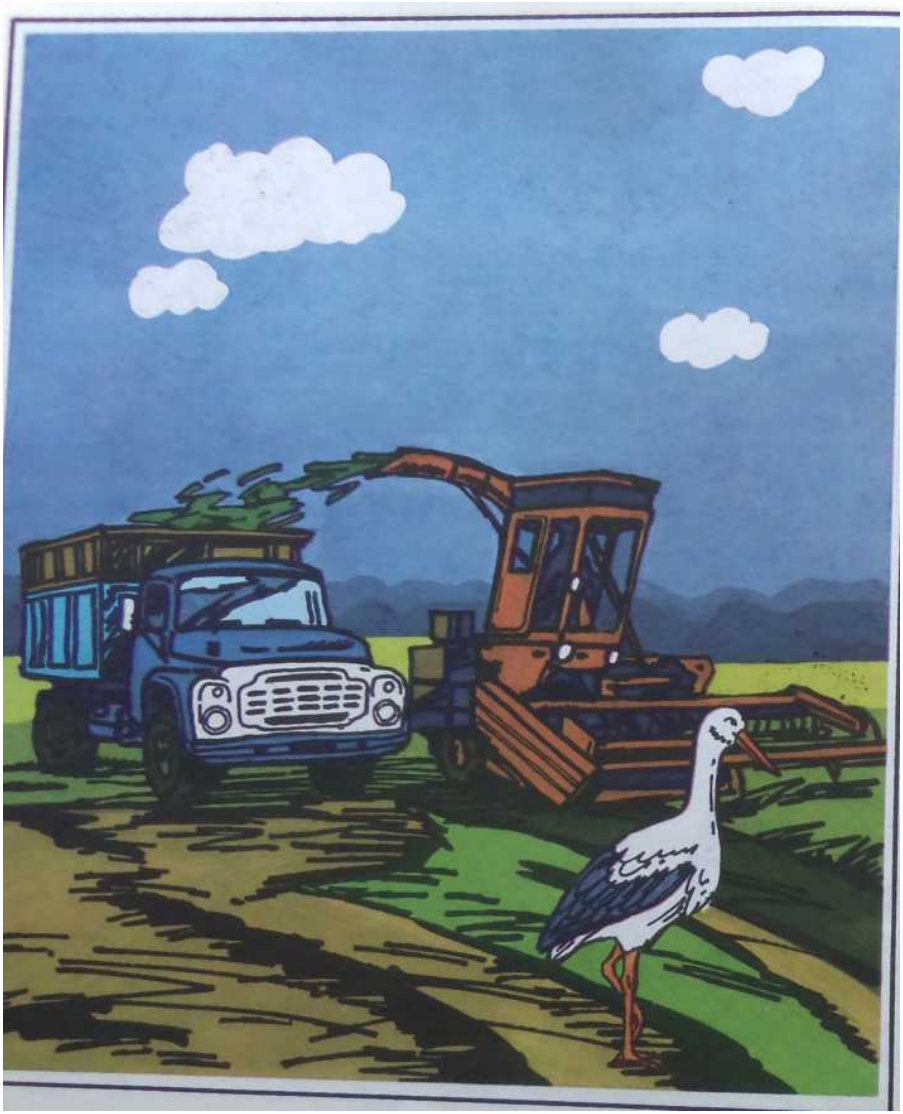

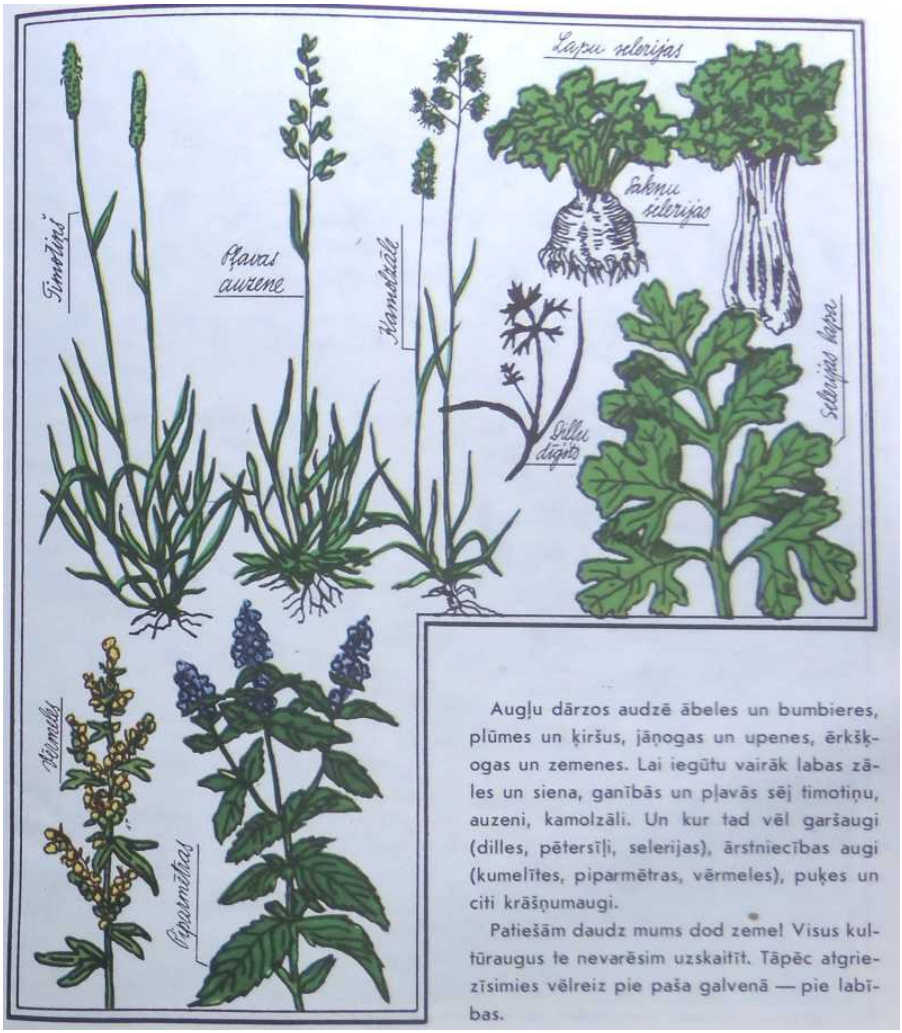

Augļu dārzos audzē ābeles un bumbieres, plūmes un ķiršus, jāņogas un upenes, ērkšķogas un zemenes. Lai iegūtu vairāk labas zāles un siena, ganībās un pļavās sēj timotiņu, auzeni, kamolzāli. Un kur tad vēl garšaugi (dilles, pētersīļi, selerijas), ārstniecības augi (kumelītes, piparmētras, vērmeles), puķes un citi krāšņumaugi.

Patiešām daudz mums dod zeme! Visus kultūraugus te nevarēsim uzskaitīt. Tāpēc atgriezīsimies vēlreiz pie paša galvenā — pie labības.

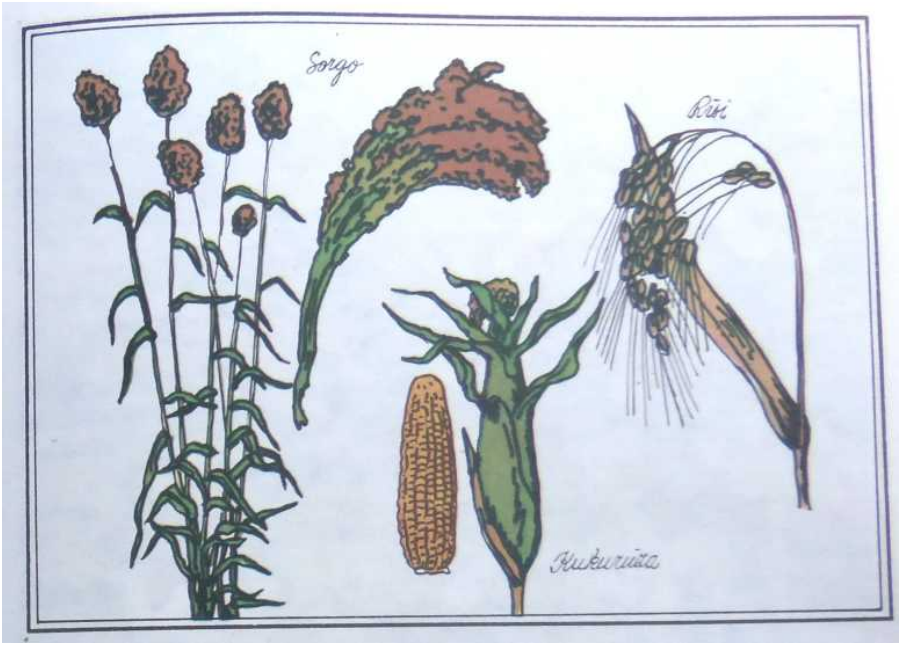

Par mūsu labībām — rudziem, kviešiem, miežiem un auzām jau runājām. Bet tās nav vienīgās cilvēkiem pazīstamās labības. Citās pasaules daļās, kur ir citādi dabas apstākļi, audzē arī citādas labības. Āzijā visizplatītākie ir rīsi, Amerikā — kukurūza, Āfrikā — mums svešāks augs — sorgo.

Pasaule ir skaista taisni ar to, ka viņa ir dažāda. Dažādās zemēs dzīvo dažādas tautas. Dažādas ir šo tautu valodas un paražas. Dažāda ir arī šo tautu maize.

Taču visām tautām ir daudz kopēja. Kopējas ir rūpes par to, lai visi cilvēki būtu paēduši, lai visiem būtu maize.

Gan tiem, kuri audzē rudzus un kviešus, gan tiem, kuri audzē rīsus, gan tiem, kuri audzē kukurūzu vai sorgo, ir vajadzīgs miers, lai katrs varētu savu maizīti izaudzēt. Visām tautām vajadzīgs miers. Zemes kopējs — vienalga, kurā pasaules zemē viņš dzīvotu, — tikpat sāpīgi kā māte jūt, cik nejēdzīgs un postīgs ir karš.

KO NOZĪME SKAISTI STRĀDĀT

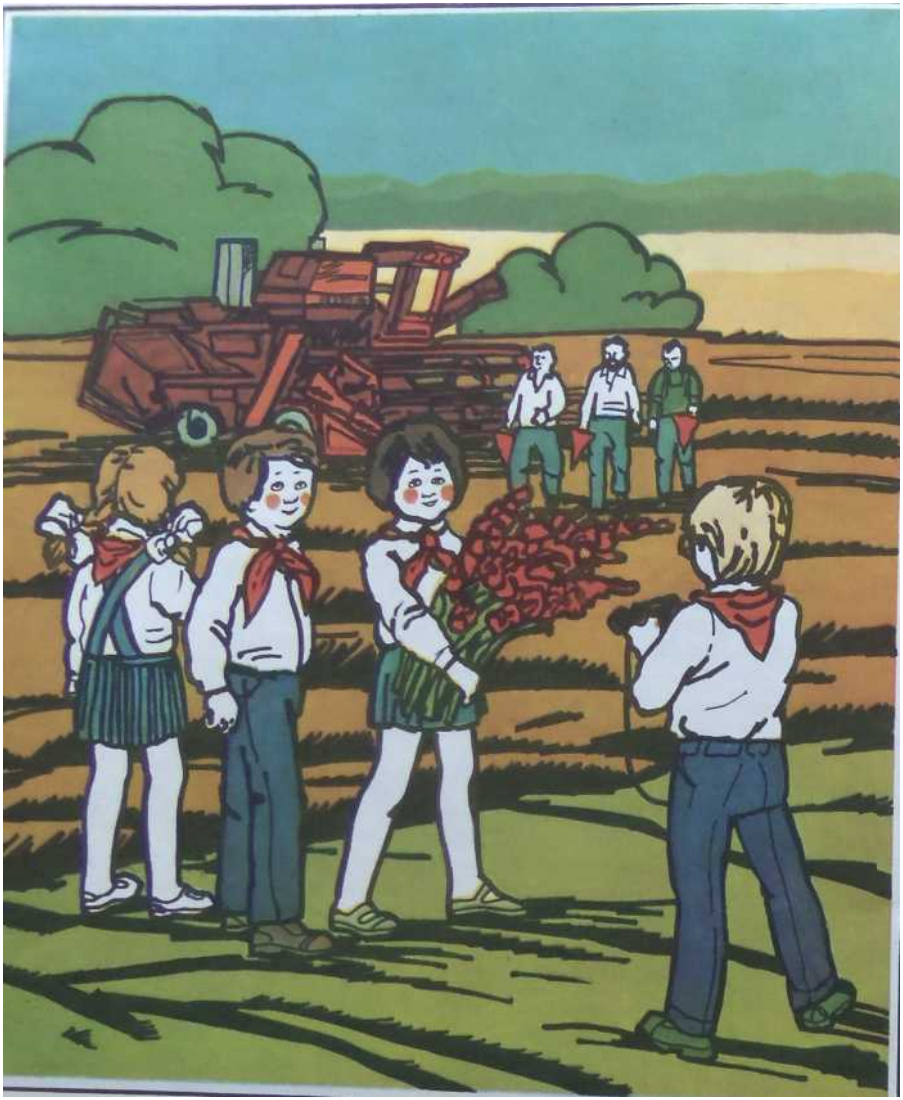

Labi padarīts darbs. Godam pastrādāts. Ko tas nozīmē?

Tas nozīmē, ka darītājam par savu veikumu nav jākaunas. Viņš ir izdarījis visu, cik labi vien spējis. Viņš var atskatīties uz padarīto un nopriecāties par to. Cilvēks, kurš savu darbu prot un mīl, vienmēr centīsies strādāt godīgi, skaisti.

Bet var gadīties, ka cilvēkam nākas darīt darbu, kurš viņam nav sevišķi mīļš. Ko tad?

Arī tad darbs jāpadara pēc iespējas labāk. Ja zemkopis, teiksim — traktorists, neapars lauku kārtīgi, vietām nobrauks ar arkliem tikai pa

virsu? Ja viņš pēc tīruma apsēšanas atstās sējmašīnu kaut kur lauka'malā, lai tā tur ieaug zālē un sarūs? Ja viņš minerālmēslu tvertni izskalos tuvējā upītē un tur nobeigsies visas zivis? Kā tad būs strādāts?

Paši saprotat—strādāts būs slikti, nolaidīgi. Strādāts būs ļoti neglīti. Cilvēks, kurš sevi ciena, nekad tā nedarīs. Cilvēks, kurš sevi ciena, vienmēr jebkuru darbu centīsies paveikt skaisti.

Skaists ir kārtīgi aparts lauks. Skaists ir vienmērīgi sazēlis zelmenis. Skaista ir labi kopta, ar nezālēm neaizaugusi druva. Skaista ir kārtīgi novākta rugaine. Skaists ir cilvēks, kas prasmīgi veic savu darbu.

Par tādu cilvēku saka: «Viņam ir zelta rokas.» Lai tiktu pie šādām «zelta rokām», protams, ir vajadzīga darba mīlestība un zināšanas.

Dažreiz saka: «Tagad visus darbus laukos paveic tehnika.» Bet vai tad traktori un kombaini strādā paši? Vai tad tos nevada cilvēki? It visur, arī laukos, vajadzīgi izglītoti, gudri cilvēki. Vajadzīgi mehanizatori, kas prot rīkoties ar lauksaimniecības mašīnām. Vajadzīgi agronomi, kas pazīst zemi, augus un cilvēkus, lai sekmīgi varētu vadīt lauku darbus. Vajadzīgi selekcionāri, kas spēj izaudzēt jaunas ražīgas kultūraugu šķirnes.

Zemkopja — maizes audzētāja darbs ir un vienmēr būs cienījams darbs.

Cienot zemes kopēju, cienīsim viņa darba augļus: cienīsim maizi.

šo sarunu par zemi, zemes kopēju darbu un maizi nobeigsim ar trim seniem latviešu ticējumiem.

Maizi nedrīkst urbināt ar pirkstiem, jo tad izbada Laimai acis.

Ja maizi nosviež zemē, tad tās drīz pietrūks.

Ja maize nokrīt zemē, tad tā jāpaceļ un jānobučo.

Rīga 1980

SATURS

3 IESTIPRINĀTIES 7 KO TAS NOZĪME — KOPT ZEMI 10 KA AUDZĒ MAIZI 16 TUPENĪSI, RACENĪSI 21 KO VĒL DOD ZEME 29 KO NOZĪMĒ SKAISTI STRĀDĀT

Mākslinieks Modris Adumāns

Recenzents Ernests Sovers, lauksaimniecības zinātņu kandidāts

P Izdevniecība «Liesma», 1984

Серна «Хочу все знать»

Янне Балтаилкс

ЗЕМЛЯ КОРМИЛИЦА . »

Рига «Лиесма» 1984 На латышском языке Художник Модрис Адуманс ИБ N5 3583

Pirmsskolas vecuma bērniem

J«nis Balfvilks ZEME. MAIZES DEVEJIŅA

izdevniecības l.pograI.,a. 226081 Rīga, Balasta dambi l«spiasla LKP CK

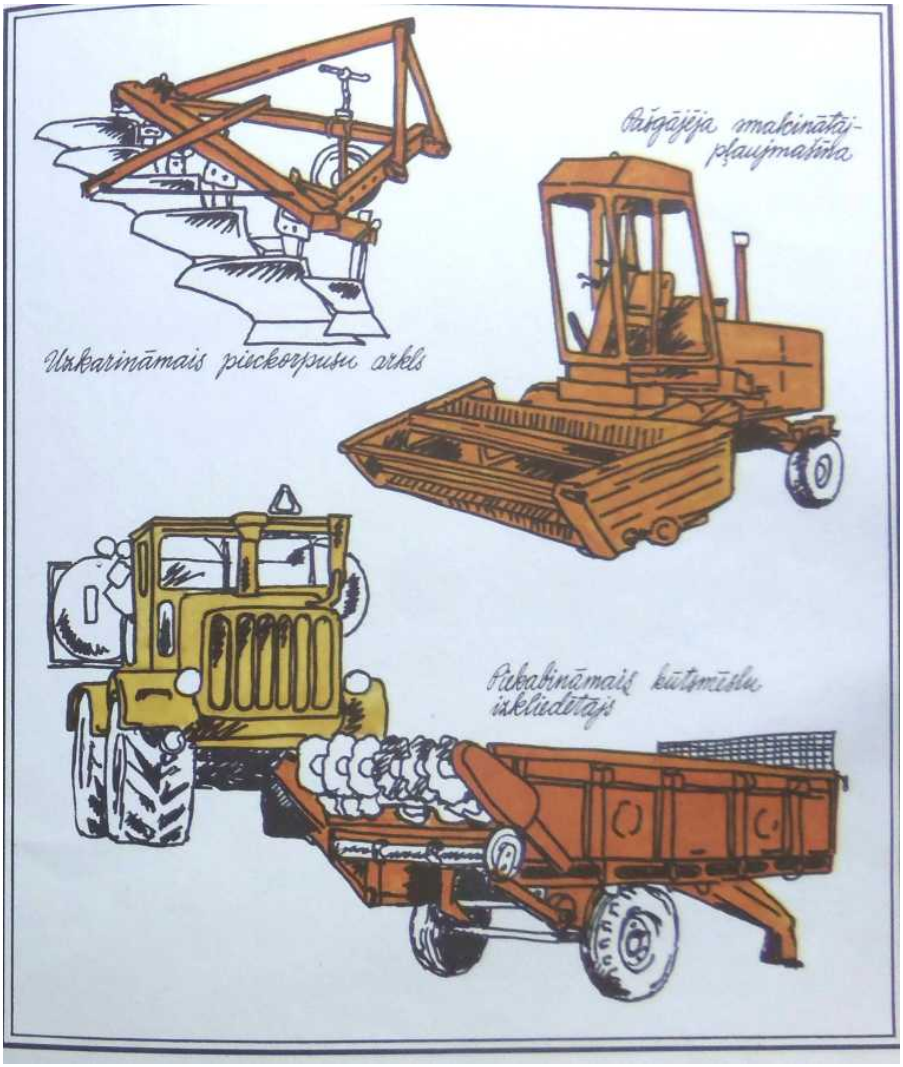
Uzkarināmais pieckorpusu arkls
Bērgājēja smalcinātāj-
plaujmašīna
Piekabināmais kūtsmēslu
izkliedētājs